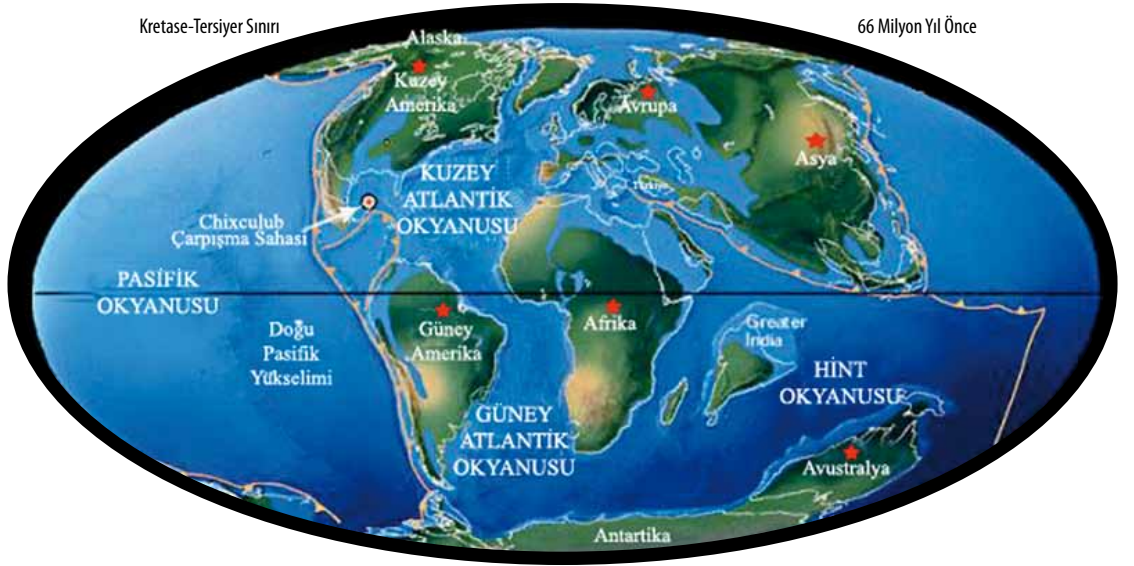

Ülkemizde Dinozor Fosili Bulmak Mümkün mü?

Bu haritalarda o döneme ait kıtalar üzerinde ve günümüzdeki bilinen dinozor yatakları kıta bazında kırmızı yıldız işareti ile belirtilmeye çalışılmıştır. Kırmızı yıldızların bulunduğu noktalar tüm kıtayı temsil etmektedir.

Harita Açıklamaları

Eski Kara Alanları

Günümüz Kara Alanları

Buz Örtüsü ve Buzullar

Dalma-Batma Zonu (V dalımın yönü)

Okyanus Ortası Açılma Sırtı

Günümüz Dinozor Fosil Yatakları

Yerkürede ilk dinozorlar, memelilerle birlikte Mezozoik Zaman'ın Triyas Dönem'de görülmeye başlandı. Yeryüzünde ilk ortaya çıkan dinozorlar genellikle küçük, arka ayakları üzerinde yürüyen ve et yiyerek beslenen canlılardı. Triyas'ın sonuna doğru (yaklaşık 200 milyon yıl önce) daha iri ve bitkilerle beslenen dinozorlar ortaya çıktı. Jura Dönemi'nin başlangıcında ise (190 milyon yıl önce) yeni dinozor türleri ortaya çıkmaya başladı. Bunlar çok iri ve ağır dinozorlardı, boyunları uzundu ve dört ayakları üzerinde yürüyorlardı. İlk kuş ve kuş benzeri dinozorlar da yine bu dönemde ortaya çıktı. Dinozorların yaşamaya devam ettiği Kretase Dönemi 145 milyon yıl önce başladı ve 65 milyon yıl önce sona erdi. Dinozorlar bu dönemin sonunda yok oldu. Kretase Dönemi boyunca çeşitli türlerde ve büyüklüklerde dinozorlar ortaya çıktı. Boynuzlu, zırlı, ördek kafalı

veya ağızlı, keskin ve iri dişli, ellerinde ve ayaklarında kavisli pençe biçiminde tırnakları olan yırtıcı dinozorlar bu dönemde yaşadı. Dinozorlar dönemi olarak da bilinen ve toplam 180 milyon yıl süren Mezozoik Zaman'da (245-65 milyon yıl önce), eldeki fosillere göre, 500 kadar dinozor türünün yaşadığı biliniyor.

Bugüne kadar ülkemizde dinozor fosili keşfedilmiş midir? Ya da neden keşfedilmemiştir? Her şeyden önce, ülkemizde dinozor fosili bulunması gerekir mi? Gerekirse, neden şimdiye dek bulunmamıştır? Ya da neden Türkiye'de dinozor fosili ya da fosil yatakları yoktur? Tüm bu soruların cevabını almak için, jeoloji bilim alanında kabul gören ve her geçen yıl gittikçe geliştirilen, dinozorların yaşadığı geçmiş jeolojik dönemleri de kapsayan palinspastik Dünya haritalarına şöyle bir bakmamız ve incelememiz yeterli olacaktır.

Günümüzden yaklaşık 245 milyon yıl önce, yani dinazorların yeryüzünde ortaya çıkmaya başladığı dönemde kıtaların bugünkü gibi dağınık olmadığı, bir bütün halinde, birleşik olduğu biliniyor. O dönemin kıtasal alanları, Dünya'nın batısında Gondvana adı verilen, kuzey-güney doğrultusunda uzanan bir anakara kütesinden ve doğuda büyük bir iç denizi bir yüzük gibi çevreleyen büyük adalar zincirinden oluşuyordu. Tüm bu kıtasal alanı Pantalassa adı verilen büyük bir okyanus çevreliyordu. Bunların dışında, karasal alanlar arasında kalan büyük su kütesinin kuzeyinde, giderek yok olan Paleotetis Okyanusu, güneyinde de yeni oluşmaya ve genişlemeye başlayan Neotetis Okyanusu yer alıyordu. Bu iki okyanusu birbirinden ayıran, kuzeybatı-güneydoğu uzanımlı bir okyanus ortası eşik yani yükselti alanı vardı. Kimmer Kıtası olarak adlandırılan adalar zinciri, günümüzdeki karasal alanlara (Anadolu, İran ve Tibet) karşılık gelen küçük adalar yani mikro kıtalar topluluğuydu. Bu adalar zincirine ve onun kuzeyinde ve güneyinde yer alan her iki okyanusa ait plakalar, levha tektoniği kuramına göre saat yönünün tersine, kuzeye doğru hareket halindeydi. Günümüzden 195 milyon

yıl önce Erken Jura Dönemi'nde, Neotetis Okyanusu'nun daha da büyüdüğü, Paleotetis Okyanusu'nun ise kuzeyde gittikçe daraldığı ve ülkemizin de içinde yer aldığı adalar zincirinin kuzeydeki büyük kıtaya (Lavrasya) daha da yaklaştığı görülmektedir. Geç Jura Dönemi'nde (152 milyon yıl önce) Paleotetis Okyanusu'nun tamamen yok olduğu ve Neotetis Okyanusu'nun bunun yerini aldığı görülmektedir. Gerek bu dönemde gerekse Erken Kretase Dönemi'nde (94 milyon yıl önce) Anadolu'nun da içinde yer aldığı adalar zinciri hâlâ bu coğrafi özelliğini koruyordu.

Günümüzden 66 milyon yıl önce Geç Kretase Dönemi'nde, Neotetis Okyanusu, gelişmeye ve büyümeye devam eden Atlas Okyanusu, Pantalassa Okyanusu'nun yerini alan ve günümüzde Dünya'nın en büyük okyanusu olan Pasifik Okyanusu yerkürenin başlıca sucul alanlarıydı. Bu dönem aynı zamanda gittikçe birbirinden ayrılan ve neredeyse günümüzdeki Dünya coğrafyasının ilk örneği görünümündeki karasal alanların şekillenmeye başladığı bir dönemdir. Ülkemiz bu dönemde de hâlâ küçük çaplı bir ada/adalar zinciri (mikro kıta) olarak varlığını sürdürmekteydi. Tüm bu süreç, yani dinozorların yeryüzünde hâkim olduğu 180 milyon yıllık dönem, palinspastik haritalar ile karşılaştırıldığında ve günümüzde yaygın olarak bilinen dinazor yatakları bu haritalar üzerine yerleştirildiğinde, dinozorların o dönemlerin büyük karasal alanlarında (Gondvana ve Lavrasya üzerinde) yayılım gösterdiği görülür. Bunun en büyük nedeni doğal olarak o tür geniş

karasal alanların, bu tür devasa büyüklükteki canlıların dağılımı, çeşitlenmesi, beslenmesi açısından gerekli imkânları sunmasıdır. 180 milyon yıl boyunca sürekli çok küçük bir ada (mikro kıta) olarak kalan, çevresi okyanuslarla kaplı olan, başta dinozorların yoğun olarak yaşadığı büyük kıtasal alanlardan uzak ve bağlantısız ya da dönem dönem kısıtlı da olsa bağlantılı olan Anadolu coğrafyasında ise -beslenme açısından da koşulların uygun ve yeterli olmadığı düşünülürse- dinozorların yaşayamamış olması son derece doğaldır. Bu nedenle günümüzde Anadolu'da, 180 milyon yıllık bu dönemi temsil eden sınırlı karasal depolanma ortamlarından ziyade denizel depolanma ortamlarına ait tortul kayalar baskındır. Böylece, yukarıdaki soruların cevabı kendiliğinden ortaya çıkmış olur. Anadolu coğrafyasında dinazor fosili bulmak son derece zordur, hatta mümkün değildir.

Kaynaklar

<http://www.serpo.org>
<http://www.nhgeology.org/images>
<http://www.geologie.uni-stuttgart.de/down/maps2/pl10.jpg>
<http://www.paleoportal.org>
<http://eonsepochsetc.com/Mesozoic>
<http://pterosauria.wordpress.com>
<http://fingerlakesfossilfarm.org>